

UOT: 336.1; 336.22

JEL: H24

HACIYEV M. R.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC), magistr

AZƏRBAYCANDA GƏLİR VERGİSİNİN TƏTBİQ OLUNMASININ MÜASİR VƏZİYYƏTİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin formalaşmasında gəlir vergisinin yerini müəyyən etməklə gəlir vergisinin tətbiqinin müasir vəziyyətini öyrənmək.

Metodologiya: sistemli təhlil.

Əsas nəticələr: Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin büdcə gəlirlərinin əsas tərkib hissələrindən biri vergilər, xüsusilə də gəlir vergisidir. Vergi gəlirlərinin məbləği ilə ölkənin iqtisadi inkişaf səviyyəsi arasında birbaşa asılılıq vardır. Gəlirlərin əldə olunması üzərində nəzarət, vergiyə cəlb ediləcək gəlirlərin düzgün müəyyənləşdirilməsi olduqca vacibdir. Buna görə də vergi qoyma sahəsində atılan hər bir addım ətraflı düşünülməli və bu istiqamətdə səmərəli qərarlar qəbul edilməlidir. Azərbaycan Respublikasında vergi sisteminin və vergi münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi sahəsində əsas məsələlərdən biri gəlir vergisinin tətbiqinin inkişaf etdirilməsi, bu sahədə uğurlu nəticələrin alınmasıdır.

Açar sözlər: vergilər, gəlir vergisi, rezident fiziki şəxs, qeyri-rezident fiziki şəxs, hüquqi şəxs.

GİRİŞ

Günümüzdə dövlət büdcəsinin gəlirləri içərisində gəlir vergisinin rolunun və payının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı bir sıra tədqiqatlar aparılmaqdadır. Bu istiqamətdə aparılan bir sıra təhlillər aparıcı ölkələrin büdcələrində vergilərin, xüsusi ilə də gəlir vergisinin əhəmiyyətli payını olduğunu sübut edir. Bu təhlillərdən əldə olunan digər bir nəticə isə vergi gəlirlərinin məbləği ilə ölkənin iqtisadi inkişaf səviyyəsi arasında asılılığın olmasıdır. Məsələn, ABŞ, Böyük Britaniya, İsveç, İsveçrə kimi ölkələrdə gəlir vergisinin dövlət büdcəsindəki xüsusi çəkisi yüksəkdir. Respublikamızın dövlət büdcəsi maliyyə sistemimizin başlıca həlqəsi, əsas maliyyə planı hesab olunur, Milli Məclis tərəfindən qəbul olunaraq, prezident tərəfindən qanun şəkilində təsdiq olunur. Büdcə sistemi haqqında qanuna görə - büdcə Azərbaycan Respublikasının müvafiq dövlət hakimiyyəti və özünü idarəetmə orqanları vasitəsi ilə dövlət və bələdiyyələrə məxsus olan vəzifə və funksiyaların yerinə yetirilməsi məqsədi ilə lazımi pul vəsaitinin yığılması və istifadəsi üçün əsas maliyyə sənədidir [4].

Gəlirlərin əldə olunması üzərində nəzarət, vergiyə cəlb ediləcək gəlirlərin düzgün müəyyənləşdirilməsi olduqca vacibdir. Bu şərtlərə əməl olunduğu, vergi qanunvericiliyinə riayət edildiyi, vergi idarəetməsinin düzgün həyata keçirildiyi hallarda fiziki şəxslərin gəlir vergisi

dövlət büdcəsinin maliyyələşdirilməsində, dövlət xərclərinin ödənilməsində olduqca faydalı ola bilər. Fiziki şəxslərin gəlir vergisi ölkəmizdə və bir çox xarici ölkələrdə büdcə gəlirlərini formalaşdıran mənbələrdən biridir. Buna görə də vergi qoyma sahəsində atılan hər bir addım ətraflı düşünülməli və bu istiqamətdə səmərəli qərarlar qəbul edilməlidir. Digər vergilər kimi fiziki şəxslərin gəlir vergisi də müxtəlif vəzifələri yerinə yetirmək istəyən dövlətin iqtisadi təsir alətlərindən biridir.

Fiziki şəxslərin gəlir vergisinin köməyi ilə əhalinin gəlir səviyyəsi tənzimlənir və bununla bərabər gəlirlərin rəşional istifadəsi stimullaşdırılır, gəlirlərin bölgüsündəki bərabərsizlik azaldılır [7, s.216].

Azərbaycan Respublikasında gəlir vergisi

Günümüzdə fiziki şəxslərin gəlir vergisi Respublikamızın dövlət büdcəsinin gəlirlərinin formalaşmasında xüsusi çəkiyə sahibdir. İlk tətbiq olunan zamanlarda bu vergi özünü kifayət qədər doğrultmasa da, sonralar həyata keçirilən vergi islahatları, vergi qanunvericiliyi sahəsində aparılan təkmilləşdirmə işləri gəlir vergisi üzrə daxilolmaların artması ilə nəticələnmişdir [6, s.237]. Fiziki şəxslərin gəlir vergisinin büdcə gəlirlərindəki payını artırmaq, bu vergi növü üzrə toplanılmış vergilərin büdcəyə lazımi şəkildə daxil olmasını təmin etmək üçün fiziki şəxslərin

gəlir vergisinin toplanılması istiqamətində mühüm addımlar atılmalı, təkmilləşdirmə işləri görülməli, bu sahədə baş verə biləcək qeyri-qanuni hallar aşkarlanmalı və bu hallarla mübarizənin üsul və vasitələri müəyyənəşdirilməlidir. Bütün

bunları reallaşdırmaq üçün gəlir vergisi üzrə vergitutma sahəsində nəzarət tədbirləri gücləndirilməli, bu verginin tətbiqinin daha səmərəli formaları müəyyənəşdirilməlidir.

Cədvəl №1

Dövlət büdcəsinin gəlirləri 2010-2017 (milyon manat)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017***
Gəlirlər-cəmi	11403,0	15700,7	17281,5	19496,3	18400,6	17498,0	17505,7	16516,7
<i>o cümlədən:</i>								
Fiziki şəxslərin gəlir vergisi	590,2	715,7	813,0	859,7	980,3	982,5	1145,7	1040,3
Hüquqi şəxslərin mənfəət (gəlir) vergisi	1429,9	2134,0	2252,0	2374,8	2302,7	2211,1	1983,2	2285,9
Torpaq vergisi	35,3	35,3	30,6	33,1	35,4	48,7	50,3	50,4
Əmlak vergisi	101,8	103,9	105,1	125,1	141,3	148,2	174,7	178,6
Əlavə dəyər vergisi	2082,5	2222,7	2366,9	2710,0	3119,6	3454,7	3623,5	3668,6
Aksiz vergisi	514,9	480,2	531,5	593,3	797,3	647,8	625,1	612,6
Mədən vergisi	130,1	129,8	125,8	121,5	116,2	116,1	110,3	111,1
Xarici iqtisadi fəaliyyətlə bağlı vergilər	291,8	433,1	592,5	675,2	684,7	934,5	861,2	903,0
Digər vergilər	90,3	140,6	157,6	161,5	192,7	247,7	457,0	505,7
Sair daxilolmalar	6136,2	9305,4	10306,5	11842,1	10030,4	8706,7	8474,7	7160,5

Mənbə: Azərbaycanın statistik göstəriciləri: 2010-2018. Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı, 2018, 770 s.

Yuxarıdakı cədvəldə ümumi gəlirlərinin tərkibi verilmişdir. Fiziki şəxslərin gəlir vergisini nəticələrinə baxdığımızda davamlı olaraq artdığı görülməkdədir. Belə ki 2010-cu ildə 590 mln manat ikən davamlı olaraq artım göstərmiş 2015-ci ildə 982 mln manat, 2017-ci ildə isə 1.040 min

manat olmuşdur. Cədvəldə əlavə olaraq Hüquqi şəxslərin gəlir vergisi, Torpaq vergisi, Əmlak vergisi, ƏDV, Aksiz vergisi, Mədən vergisi, Xarici iqtisadi fəaliyyətlə bağlı vergilər, digər vergilər və Sair daxilolmaların göstəriciləri verilmişdir.

Cədvəl №2

Azərbaycanda gəlir vergisinin dərəcələri, minimum aylıq əmək haqqı və yaşayış minimumunun həcmi (manatla)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İllər üzrə minimum əmək haqqı	85	93.5	93.6	105	105	130	130
İllər üzrə əmək qabiliyyətli əhali üçün yaşayış minimumu	96	102	116	125	136	173	180
Gəlir vergisinin minimal dərəcəsi	14%	14%	14%	14%	14%	14%	14%
Gəlir vergisinin maksimal dərəcəsi	30%	30%	30%	25%	25%	25%	25%

Mənbə: Azərbaycanın statistik göstəriciləri: 2010-2018. Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı, 2018, 770 s.

Göstəricilərə baxıldığında ən yüksək vergi gəlirinin Əlavə dəyər vergisindən olduğu görülməkdədir. 2010-cu ildə 2.082 min manat ikən davamlı olaraq artım göstərmiş 2017-ci ildə 3.668 min manat olmuşdur. Bunun ardından ən çox gəlirlə təsir göstərən hüquqi şəxslərin mənfəət vergisidir. Belə ki, bu vergidə 2010-cu ildə 1.429

min manat vergi toplanmışdır, bu rəqəm davamlı olaraq artım göstərərək 2017-ci ildə 2.285 min manat olmuşdur. 2-saylı cədvəldə baxdığımızda gəlir vergisinin dərəcələrini, minimum əmək haqqı və yaşayış minimum həcmi nəticələrini görməktəyik. Minimum əmək haqqının davamlı olaraq yüksəldiyini nəticədə görməkdəyik. Belə

ki 2013- cü ildə 85 manat ikən bu rəqəm 2015 ci ildə 93.6 manat, 2017-ci ildə isə yüksəliş göstərərək 105 manat, 2018-2019-cu ildə isə 130 manat olmuşdur. Yaşayış minimum həcmi nəticələrinə baxıldığında isə 2013-cü ildə müşahidə olunan rəqəm 96 manat ikən 2017-ci ildə 136 manat, 2018-ci ildə 173 manat, 2019-cu ildə isə 180 manat olmuşdur. Gəlir vergisi minimal dərəcəsində heç bir dəyişiklik baş verməmişdir və illik 14% faiz olaraq qalmışdır. Ancaq gəlir vergisi maksimal dərəcəsi üçün eyni şeyi demək mümkün deyil. 2013-2015-ci illərdə 30% faiz ikən bu rəqəm 2016-2019-cu illərdə 25% olmuşdur.

Fiziki şəxslərin gəlirlərinin təsnifləşdirildiyini bilirlik və bu təsnifata uyğun olaraq da fiziki şəxslərin gəlirlərinə tətbiq olunan müvafiq dərəcələr seçilməlidir. Fiziki şəxslərin gəlir vergisinin dərəcələri beş qrup üzrə qruplaşdırılır. Bu dərəcələrə aşağıdakı dərəcələr aid edilir : Aylıq gəlirdən tutulan vergi dərəcələri, qeyri- sahibkarlıq fəaliyyəti üzrə gəlirdən tutulan vergi dərəcələri, sahibkarlıq fəaliyyəti üzrə gəlirdən tutulan vergi dərəcələri, xüsusi notarius gəlirindən tutulan vergi dərəcələri. Əvvəlki dövrlərdə fiziki şəxslərin aylıq gəlirlərdən tutulan vergi dərəcələrinin müxtəlif şkalaları mövcud olmuş və ölkəmizdə aparılan vergi islahatları nəticəsində iki şkalalı vergi dərəcələri tətbiq olunmağa başlanmışdır.

Vergi siyasətinin gələcək inkişafı istiqamətləri də fiziki şəxslərin gəlir vergisinin optimallaşdırılmasının, nağdsız ödənişlərin stimullaşdırılmasının, vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanları arasında partnyorluq prosedurunu tənzimləyən normativ-huquqi bazanın yaradılmasının, vergi bəyannamələrinin əvvəlcədən doldurulması sisteminin tətbiqinin, elektron auditin və digər innovativ yeniliklərin tətbiqinin əhəmiyyəti nəzərə alınmalı və reallaşdırılmalıdır. Vergi dərəcələrinin optimallığının qiymətləndirilməsi üçün ilk növbədə Azərbaycan Respublikasında vergi dərəcələrinin mövcud vəziyyətini dünya ölkələri ilə müqayisə etmək lazımdır. Bununla əlaqədar dünyanın 60-a yaxın inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələri üzrə aparılan araşdırmalar nəticəsində aşağıdakı nəticələr əldə edilmişdir [6, s.93]: Əlavə dəyər vergisinin dərəcəsi – 21 ölkədə 18%-dən yüksək, 18 ölkədə 18%-dən aşağı və 9 ölkədə 18%-ə bərabərdir. Mənfəət vergisinin dərəcəsi – 43 ölkədə 24%-dən yüksək, 14 ölkədə 24%-dən aşağı və 1 ölkədə 24%-ə bərabərdir. Fiziki şəxslərin gəlir vergisinin maksimal dərəcəsi – 28 ölkədə 35%-dən yüksək, 25 ölkədə 35%-dən aşağı və 6 ölkədə 35%-ə bərabərdir. Buradan aydın olur ki, fiziki şəxslərin gəlir vergisinin dərəcəsi orta səviyyədədir.

Cədvəl №3

Fərdi sahibkarların ödədikləri gəlir vergisi üzrə bəyannamələrin təqdim edilməsi vəziyyəti

	2014	2015	2016	2017
Təqdim edilməli bəyannamələrin sayı	4076	3755	3518	3277
Vaxtında təqdim edilmiş bəyannamələrin xüsusi çəkisi	98.6%	92.9%	97.8%	96.8%
Elektron formada təqdim edilmiş bəyannamələrin xüsusi çəkisi	64.1%	70.2%	80.5%	74.7%

Mənbə: [9]. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi <https://www.stat.gov.az/>

Sahibkarlıq fəaliyyətindən gəlir qazanan və vergi uçotuna gəlir vergisinin ödəyicisi kimi əldə edilən fərdi sahibkar hesabat ilində qazandığı gəlirdən, başqa sözlə desək qazanılan vergi alınan gəlirlərlə bu gəlirlərin qazanılmasına sərf edilən və Vergi Məcəlləsinin X fəslinə müvafiq olaraq gəlirdən çıxılan xərclərin fərqindən 20 faiz dərəcə ilə gəlir vergisini hesablamalıdır. Hesablanmış verginin dəyəri “Gəlir vergisinin bəyannaməsi” ilə hesabat ilindən sonrakı ilin mart ayının 31-dək vergi orqanına bəyan edilir.

Gəlir vergisinin ödəyicisi hesab edilən fərdi sahibkar hesabat ilində rübdə bir dəfə olmaqla Vergi Məcəlləsinin 151-ci maddəsində göstərilən formada gəlir vergisi üzrə hesablanmış cari vergi ödəmələrini büdcəyə ödəməli, hesabat ili bitdikdən sonra isə bəyannamənin verilməsi müddətindəki büdcə ilə son haqq-hesabı etməlidir [2].

3-saylı cədvəldə fərdi sahibkarların ödədikləri gəlir vergisi üzrə təqdim edilən bəyannamələrin vəziyyətinin nəticələri verilmişdir. Cədvəl

nəticələrinə görə təqdim edilən bəyannamələrin sayında davamlı olaraq bir azalma mövcuddur. Belə ki 2014-cü ildə 4076 bəyannamə təqdim edilmiş ikən 2017-ci ildə bu rəqəm 3277 ədəd olmuşdur. Vaxtında təqdim edilmiş bəyannamələr 2014-cü ildə 98.6 % ikən 2015-ci ildə 92.9%-ə qədər geriləmə olmuşdur, 2017-ci ildə isə 96.8% olmuşdur. Elektron formada təqdim edilən bəyannamələrə baxıldığında isə 2014-cü ildə 64.1% ikən 2017-ci ildə 74.7% olmuşdur. Belə ki, sahibkarların bəyannamələrini elektron formada verməsi daha çox yayılmaqda və daha çox istifadə edilməkdə olduğu görülməkdədir.

Rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər gəlir vergisinin ödəyiciləri sayılır. Rezidentlərin gəlirlərinə əsasən vergitutma obyektı vergi ili üçün rezidentlərin gəlirləri ilə bu dövr üçün gəlirdən əldə edilən dəyər arasındakı fərqdən təşkil edilən vergiyə cəlb olunan gəlirdir. Ödəmə mənbəyində vergi tutulduğu zaman, vergitutma obyektı vergiyə cəlb edilən gəlirdir. Xüsusi notarius tərəfindən 1 ay müddətində tətbiq edilən notariat hərəkətlərinə, o cümlədən notariat hərəkətləri ilə bağlı edilən xidmətlərə görə əldə edilən haqlar vergitutma obyektıdır.

Ölkəmizdə daimi nümayəndəlik ilə işləyən qeyri-rezident vergi ödəyicisinin vergiyə cəlb edilən gəliri hər hansı bir dövrdə Azərbaycan mənbələrindən daimi nümayəndəliklə əlaqədar qazınan ümumi gəlirlə bu dövrdə gəlirlərin qazınması ilə bağlı sərf edilən və gəlirdən əldə edilən məbləğ arasında fərkdir. Qeyri-rezidentin ödəmə mənbəyində vergi çıxılan kompleks gəliri, gəlirdən tutulan dəyər əsas götürülmədən, ödəniş yerində vergitutma obyektıdır.

Rezident fiziki şəxslərin gəliri onun ölkə daxilində və onun hüdudlarından kənarda qazandığı gəlirdən təşkil edilmişdir. Qeyri-rezident fiziki şəxsin gəliri onun AR mənbələrindən qazandığı gəlirlərdən təşkil edilmişdir. Fiziki şəxs tərəfindən maddəli işlə bağlı qazınan gəlir - əmək haqqı, bu işdən əldə edilən müəyyən ödəmə və yaxud fayda, həmçinin öncəki iş yerindən, gələcək maddəli işdən əldə edilən gəlirdir.

Vergiyə cəlb edilən gəliri Azərbaycan mənbəyindən olan və bu gəlirindən ödəmə yerində vergi tutulmayan qeyri-rezidentlər və ödəmə mənbəyində vergiyə cəlb edilməsi nəzərdə tutulmayan gəlirləri olan fiziki şəxslər və

ya AR-nın hüdudlarından kənər gəlir, həmçinin royaltidən gəlir qazanan rezident fiziki kəslər hesabət ilindən sonrakı ilin mart ayının 31-dən gec olmayaraq vergi idarələrinə bəyannamə verirlər.

Gəlir vergisindən azadolmalar və vergi güzəştləri

Vergi Məcəlləsinin 2019-cu il yanvar ayının 1-dən qüvvəyə minmiş müddəalarına əsasən, aşağıdakı hallarda vergi güzəştləri tətbiq edilir [3]:

➤ vergi ödəyicisinin azı 3 (üç) il ərzində mülkiyyətində olan iştirak payının təqdim olunmasından əldə edilən gəlirlərinin 50 faizi fiziki şəxslərin gəlir vergisindən azaddır. Əldə edilən gəlirin qalan hissəsi isə Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydada vergiyə cəlb olunur.

➤ pərakəndə satış formasında məhsulların satışının həyata keçirilməsi üzrə ticarət fəaliyyəti ilə məşğul olan gəlir vergisinin ödəyicisi olan fərdi sahibkar tərəfindən büdcəyə ödənilməli olan gəlir vergisinin məbləği 2019-cu il yanvarın 1-dən 3 il müddətinə “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” AR-nın Qanunu ilə təyin olunmuş POS-terminal vasitəsilə nağdsız qaydada aparılan ödənişlərin ümumi gəlirdəki xüsusi çəkisinə müvafiq müəyyən olunan verginin 25 faizi həcmində azaldılır.

➤ Ümumi gəlir = 1.000 manat (həmçinin 200 manat nağd, 800 manat nağdsız) Gəlirdən çıxılan ümumi xərc = 700 manat; Gəlir = 300 manat Güzəşt tətbiq olunmadığı halda, vergi ödəyicisinin ödəməli olduğu gəlir vergisinin məbləği 60 manat $(1.000 - 700 = 300 \times 20\%)$ təşkil edir. Güzəşt tətbiq olunduqdan sonra vergi ödəyicisinin ödəməli olduğu gəlir vergisinin məbləği 48 manat $(800 \text{ (nağdsız dövryyə)} / 1.000 \text{ (ümumi gəlir)} = 0,8 \text{ (xüsusi çəki)} 0,8 \times 25\% = 0,2 \times 60 = 12 \text{ manat})$ olur.

➤ Maddəli işlə bağlı gəlir vergisinin güzəştli formada hesablanması təkcə neft-qaz sahəsində fəaliyyəti olmayan və qeyri-dövlət sektorunda işləyən fiziki şəxslərə münasibətdə tətbiq olunur və bu sektorda əməkhaqlarının leqallaşdırılmasını və qeyri-rəsmi məşğulluğun ləğvini stimullaşdırmaq məqsədi daşıyır. Ancaq son dəyişikliklərə qədər neft-qaz sahəsində və dövlət sektorunda işləyən fiziki şəxsin əməkhaqqı 2.500 manatadək olduqda hesablanmış məbləğdən 173 manat (2018-ci il üçün yaşayış minimumu) çıxıl-

maqla 14 faiz dərəcə ilə gəlir vergisi hesablandırılarsa, dəyişikliklərdən sonra bu məbləğ 200 manatadək qaldırılmışdır. Əməkhaqqının 200 manatdan yuxarı olan hissəsindən isə 14 faiz dərəcə ilə vergi tutulur. Nəticədə, hesablanmış əməkhaqqı 570 manat olan dövlət sektorunda işləyən fiziki şəxsin əməkhaqqından 51,8 manat ($570 - 200 = 370 \times 14\% = 51,8$ manat) vergi tutulacaqdır.

➤ mikro sahibkarlıq subyekti olan fərdi sahibkarların sahibkarlıq fəaliyyətindən gəlirinin 75 faizi fiziki şəxslərin gəlir vergisindən azaddır. Mikro sahibkarlıq subyekti olan fərdi sahibkarın gəliri 10.000 manat, xərci 6.000 manatdır. Gəlirdən xərclər çıxıldıqdan sonra qalan gəlir 4.000 manat olduqda gəlir vergisinin hesablanması aşağıdakı kimi aparılır: $4.000 - 4.000 \times 75\%$ (vergidən azad olunan hissə) = 1.000 manat $\times 20\% = 200$ manat (gəlir vergisi) Başqa sözlə, mikro sahibkarlıq subyekti olan fərdi sahibkar qazandığı gəlirlərindən xərclər çıxıldıqdan sonra ona qalan gəlirdən 5 faiz həcmində vergi ödəyir.

➤ 3 ildən az olmayan müddətə imzalanan müqavilə ilə həyatın yığım sığortası və pensiya sığortası üzrə işəgötürənin sığortaolunanın vergiyə cəlb edilən gəlirlərinin 50 faizindən çox olmayan hissəsindən AR-in sığortaçılarına ödədikləri sığorta haqları fiziki şəxslərin gəlir vergisindən azaddır [2].

NƏTİCƏ

Qeyd etdiyimiz kimi, inkişaf səviyyəsi yüksək olan əksər ölkələrin büdcə gəlirlərində əsas pay vergi daxil olmalarının üzərinə düşür. Zaman keçdikcə dünya bazarında neftin qiymətində ucuzlaşmanın müşayiət olunduğu bir şəraitdə ölkəmizdə büdcə gəlirlərinin həcmində azalmalar nəzərə çarpır. Belə olduqda büdcəyə vergilərdən daxilolmaların həcmi artırmaq zərurəti yaranır. Bu səbəbdən vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində xüsusi işlər görülməlidir. Bu istiqamətdə aparılmış tədqiqat əsasında aşağıdakı təklifləri vermək olar:

➤ Gəlir vergisi sahəsini inkişaf etdirmək üçün gəlir vergisinin dərəcələrinə, vergi yükünün doğru şəkildə bölüşdürülməsinə xüsusilə diqqət yetirilməlidir. Vergi yükünün doğru şəkildə bölüşdürülməsi istiqamətində görülməli vacib işlərdən biri gəlirlərin səviyyəsinə müvafiq vergi dərəcələrinin müəyyən olunmasıdır. Başqa sözlə

desək, yüksək gəlirli vergi ödəyicilərinin gəlirlərindən yüksək dərəcə ilə, aşağı gəlirli vergi ödəyicilərinin gəlirlərindən isə aşağı dərəcə ilə vergi tutulması daha məqsədə uyğun olardı.

➤ Gəlir vergisinin gələcək inkişafının təmin edilməsindəki vacib məsələlərdən biri də gəlir vergisinin dərəcəsinin azaldılması olardı. Azərbaycan əhalisinin çox geniş bir qisminin o qədər də yüksək gəlir səviyyəsinə sahib olmadığını nəzərə alsaq, gəlir vergisinin dərəcəsinin 14 faizdən az olması faydalı ola bilər. Həmçinin, gəlir vergisinin tətbiqi zamanı 3 pilləli vergi dərəcələrinin tətbiqinə keçid olduqca səmərəli olardı. Başqa sözlə desək, gəlirləri 1000 manata qədər olan əhali qruplarına tətbiq edilən gəlir vergisinin dərəcəsinin 10 faiz həddində müəyyən edilməsi, gəlirləri 1000-2500 manat arasında dəyişən əhali qruplarına tətbiq edilən gəlir vergisinin dərəcəsinin 14 faiz həddində müəyyən edilməsi, 2500 manatdan yüksək gəlirə sahib olan əhali qruplarına isə gəlir vergisinin 20 faiz dərəcə ilə tətbiq edilməsi məqsədə uyğun olardı. Əhəlinin aşağı gəlirlərinin müqabilində tətbiq edilən yüksək vergi dərəcələri əhaliyə çətinlik yarada bilər və bu hal onlarda vergidən yayınma meyillərini artırır. Gəlir vergisinin dərəcəsinin ölkədəki əhali qruplarının gəlir səviyyəsinə müvafiq şəkildə formalaşdırılması gəlirlərin daha böyük qisminin vergiyə cəlb edilməsinə, büdcə gəlirlərinin həcmi artırmasına zəmin yaradır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Qanun, 2018
2. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi. Bakı, 2010
3. “Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əlavə və dəyişikliklər edilməsi” haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu. Bakı, 2019
4. “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı 2018.
5. Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2010-2018. Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı, 2018, 770 s.
6. Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi Tədris Mərkəzi “Vergiyə giriş”. Dərslik. Şamaxı, 2014
7. Rzayev P.Q. “Azərbaycanda səmərəli dövlət tənzimlənməsinə və bazar münasibətlərinə əsaslanan iqtisadi modelin vergitutma aspektləri” // Vergi jurnalı 2013, s.214

8. Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi
www.taxes.gov.az

9. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika
Komitəsi <https://www.stat.gov.az/>

Гаджиев М. Р.

Современное состояние применения подоходного налога в Азербайджане

Резюме

Цель исследования: изучить современное состояние применения подоходного налога путем определения места подоходного налога в формировании государственного бюджета Азербайджанской Республики.

Методология: системный анализ.

Основные выводы: Налоги, особенно подоходный налог в развитых странах, является одним из главных составляющих бюджетных доходов. Существует прямая зависимость от суммы налоговых поступлений и уровня экономического развития в стране. Контроль за получением дохода и правильное определение облагаемого налогом дохода имеет решающее значение. Поэтому каждый шаг в области налогообложения должен быть подробно рассмотрен, и в этом отношении должны быть приняты эффективные решения. Одним из ключевых вопросов развития налоговой системы и налоговых отношений в АР является развитие налогообложения доходов и успешный результат в этой области.

Ключевые слова: *налоги, подоходный налог, резидентное физическое лицо, нерезидентное физическое лицо, юридическое лицо.*

Hajiyev M.R

The current state of income tax application in Azerbaijan

Summary

Objective: to study the current state of the application of income tax by determining the place of income tax in the formation of the state budget of the Azerbaijan Republic.

Methodology: system analysis.

Key findings: Taxes, especially income tax in developed countries, is one of the main components of budget revenues. There is a direct dependence on the amount of tax revenues and the level of economic development in the country. Controlling income generation and correctly determining taxable income is crucial. Therefore, every step in the field of taxation should be considered in detail, and effective decisions should be made in this regard. One of the key issues in the development of the tax system and tax relations in Azerbaijan is the development of income taxation and a successful result in this area.

Key words: *taxes, income tax, resident individual, non-resident individual, legal entity.*

Daxil olub: 15.10.2018

Rəy verib: AMEA İqtisadiyyat Institutunun “Qloballaşma və beynəlxalq iqtisadi münasibətlər” şöbəsinin əməkdaşı i.f.d Eyvazov A. A.